1490e/09.09.2026

ROMÂNIA

SENAT

SENATUL ROMÂNIEI

ÎNTREBARE PARLAMENTARĂ

Adresată: Domnului Academician Marius ANDRUH, Președintele Academiei Române
De către: Senator Costache CHERTIF
Circumscripția electorală: nr. 26 Maramureș
Ședința din data de: 09.09.2026
Obiectul întrebării: *Clarificarea statutului științific și normativ al sistemului de scriere a dialectului istoric aromân al limbii române și evaluarea utilizării unor grafii alternative, divergente față de normele consacrate și standardul literar, în cadrul serviciului public Radio România Internațional.*

Stimate domnule Președinte,

La data de 1 iulie 2026 i-am adresat domnului Robert Cristian SCHWARTZ, Președinte-Director General al Societății Române de Radiodifuziune, întrebarea parlamentară nr. 1415/b, având ca obiect „*Respectarea normelor ortografice consacrate și validate de Academia Română pentru dialectul istoric aromân al limbii române în cadrul subredacției dialectale aromâne a postului public Radio România Internațional*".

În cuprinsul întrebării am semnalat, între altele, utilizarea în materialele publicate de Radio România Internațional a unor grafeme și soluții grafice precum „*ã*" și „*ll*", precum și existența unor oscilații și inconsecvențe de ordin ortografic și lexical.

În fundamentarea demersului am făcut referire la lucrarea „*Manual de aromână - Carti trâ învițari armâneashti*", elaborată de acad. Matilda Caragiu Marioțeanu și acad. Nicolae Saramandu și publicată de Editura Academiei Române, lucrare care constituie una dintre contribuțiile academice de referință pentru descrierea și scrierea dialectului istoric aromân al limbii române. Academia Română prezintă oficial această lucrare în catalogul său editorial.

Am arătat în întrebarea noastră parlamentară din 1 iulie 2026, între altele, următoarele: „Potrivit lucrării „*Manual de aromână - Cărți trâ învițari armâneashti*", elaborată de academicienii de origine aromână Matilda Caragiu Marioțeanu și Nicolae Saramandu, publicată în anul 2007 de Editura Academiei Române, cu sprijinul Societății de Cultură Macedo-Română și al Departamentului pentru Relațiile cu Românii de Pretutindeni, scrierea dialectului aromân se realizează pe baza alfabetului limbii române, completat cu trei grafeme specifice: Ḑ/ḑ, L̓/l̓ și Ń/ń. Această normă ortografică reprezintă forma consacrată și recunoscută în mediul academic românesc.

Astfel, alfabetul dialectal aromân cuprinde următoarele 34 de litere: **A/a, Ă/ă, Â/â, B/b, C/c, D/d, Ḍ/ḍ, E/e, F/f, G/g, H/h, I/i, Î/î, J/j, K/k, L/l, L'/l', M/m, N/n, Ń/ń, O/o, P/p, Q/q, R/r, S/s, Ș/ș, T/t, Ț/ț, U/u, V/v, W/w, X/x, Y/y, Z/z**. Aceste litere au fost și sunt utilizate în scrierea aromână consacrată de marii scriitori și învățați români de origine aromână.

Cu toate acestea, analiza materialelor publicate pe pagina oficială a subredacției dialectale aromâne a Radio România Internațional relevă utilizarea frecventă a unor grafeme care nu aparțin ortografiei aromâne consacrate, precum **ã** (în locul literelor **ă** sau **â**) și **ll** (în locul grafemului **L'/l'**), precum și numeroase inconsecvențe ortografice și lexicale, cum ar fi: folosirea literei **k** în locul combinației **ch**, în condițiile în care litera **k** se folosește, ca și în limba română standard sau literară, doar pentru redarea unor nume sau cuvinte străine, folosirea literei **â** în poziție inițială în locul literei **î**."

În răspunsul transmis la 15 iulie 2026, Societatea Română de Radiodifuziune afirmă însă că, *„pentru dialectul istoric aromân nu există, din datele pe care le deținem, o normă de scriere unificată și oficial impusă cu titlu obligatoriu de către forul academic suprem*".

Totodată, Societatea Română de Radiodifuziune precizează că se raportează la contribuțiile acad. Matilda Caragiu Marioțeanu și prof. univ. Nicolae Saramandu, dar susține că *„dinamica reală a scrierii dialectale rămâne una extrem de diversă*", invocând diferențele dintre graiuri și tradiții locale.

În același răspuns, conducerea Radio România Internațional afirmă că intenționează, *„în vederea clarificării acestor aspecte de fond*", să solicite eventual un punct de vedere din partea Academiei Române și a Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti", urmând ca instituția să aplice eventualele recomandări oficiale care vor rezulta.

Consider că răspunsul primit impune o clarificare directă din partea Academiei Române, întrucât problema nu mai este una exclusiv editorială a serviciului public de radio, ci privește statutul științific și normativ al sistemului de scriere a dialectului istoric aromân al limbii române, în convergență cu standardul literar, și autoritatea lucrărilor elaborate sub egida Academiei Române.

Este cu atât mai importantă această clarificare cu cât Academia Română arată în mod oficial că Secția de filologie și literatură are, încă de la constituirea sa, o misiune legată de cultivarea limbii române, stabilirea ortografiei și cercetarea dialectelor istorice ale limbii române. Totodată, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti" face parte din structurile de cercetare ale acestei secții.

Mai mult, acad. Nicolae Saramandu, unul dintre autorii lucrării menționate, este specialist în dialectologie și a desfășurat cercetări extinse asupra dialectului istoric aromân al limbii române, inclusiv prin elaborarea Atlasului lingvistic al dialectului aromân, publicat de Editura Academiei Române.

În acest context, consider necesar ca Academia Română să precizeze în mod oficial dacă afirmația Societății Române de Radiodifuziune potrivit căreia nu există o normă de

scriere unificată pentru dialectul istoric aromân al limbii române trebuie înțeleasă ca inexistență a unei norme academice, ca inexistență a unei norme obligatorii din punct de vedere juridic, sau ca inexistență a unui sistem de scriere istoric și științific consacrat și recomandat de Academia Română.

Având în vedere cele de mai sus, vă rog respectuos să îmi comunicați:

1. Care este poziția oficială a Academiei Române cu privire la existența unui sistem de scriere/unei norme ortografice academice consacrate pentru dialectul istroic aromân al limbrii române, sistem convergent cu normele limbii literare. Vă rog să precizați explicit dacă Academia Română consideră că există în prezent un sistem de scriere recomandat sau consacrat științific pentru dialectul istoric aromân al limbii române și, în caz afirmativ, care este lucrarea, documentul sau hotărârea academică prin care acesta este fundamentat.

2. Ce statut științific și normativ atribuie Academia Română lucrării „*Manual de aromână – Carti trâ învițari armâneaști*", elaborată de acad. Matilda Caragiu Marioțeanu și acad. Nicolae Saramandu și publicată de Editura Academiei Române. Vă rog să precizați dacă această lucrare reprezintă, în opinia Academiei Române, o simplă lucrare științifică descriptivă sau dacă sistemul de scriere prezentat în aceasta constituie un sistem ortografic recomandat/consacrat de Academia Română pentru redactarea în dialectul istoric aromân al limbii române.

3. Dacă este sau nu corectă afirmația Societății Române de Radiodifuziune potrivit căreia, pentru dialectul aromân, „*nu există (...) o normă de scriere unificată și oficial impusă cu titlu obligatoriu de către forul academic suprem*". În cazul unui răspuns afirmativ, vă rog să precizați dacă prin aceasta Academia Română afirmă că nu există niciun sistem de scriere academic consacrat sau recomandat pentru dialectul istoric aromân al limbii române ori doar că un asemenea sistem nu are caracter juridic obligatoriu.

4. Care este poziția Academiei Române cu privire la utilizarea grafemelor „ã" și „ll" în scrierea dialectului istoric aromân al limbii române. Vă rog să precizați dacă aceste grafeme:
a) fac parte din sistemul de scriere recomandat sau consacrat de Academia Română;
b) sunt acceptate ca variante grafice alternative;
c) aparțin unor alte tradiții ortografice;
d) sau reprezintă soluții grafice care nu au fost validate ori recomandate de Academia Română.

5. În cazul în care există mai multe tradiții sau sisteme de scriere utilizate pentru aromână, dacă există din partea Academiei Române o ierarhizare științifică a acestora. Cu alte cuvinte, vă rog să precizați dacă Academia Română face distincție între:
a) un sistem academic de referință;
b) variante regionale sau tradiționale;
c) sisteme grafice utilizate în publicații ale unor grupuri dialectale românești;
d) soluții grafice individuale sau editoriale.

6. Dacă Academia Română consideră că utilizarea, în cadrul unei publicații a serviciului public național de radio, a unor grafii diferite de sistemul de scriere prezentat în lucrările academice de referință privind dialectul istoric aromân al limbii române este justificată din punct de vedere științific fără menționarea explicită a sistemului ortografic utilizat.

7. În situația în care într-un material destinat publicului sunt folosite alternativ și neuniform forme grafice diferite pentru același cuvânt sau aceeași categorie de cuvinte, apreciază Academia Română că asemenea practici pot fi considerate simple variante dialectale sau constituie, în anumite condiții, inconsecvențe ortografice/editoriale?

8. Dacă Academia Română a fost consultată anterior de Societatea Română de Radiodifuziune cu privire la sistemul de scriere utilizat de subredacția dialectală aromână a Radio România Internațional. În cazul unui răspuns afirmativ, vă rog să indicați.

a) data solicitării;
b) structura Academiei Române sesizată;
c) specialiștii consultați;
d) concluziile formulate;
e) existența unui punct de vedere scris, a unei recomandări sau a unei alte forme de aviz.

9. Având în vedere răspunsul Societății Române de Radiodifuziune la întrebarea parlamentară nr. 1415/b, intenționează Academia Română să efectueze, prin Secția de filologie și literatură și/sau prin Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti", o evaluare științifică a sistemului de scriere utilizat în prezent de Radio România Internațional pentru materialele în dialectul istoric aromân al limbii române. În caz afirmativ, vă rog să precizați dacă Academia Română este dispusă să transmită oficial Societății Române de Radiodifuziune recomandările rezultate.

10. Dacă Academia Română consideră oportună elaborarea și publicarea unui document normativ sau de recomandări explicite privind scrierea dialectului aromân, care să poată fi utilizat ca reper de instituțiile publice, mass-media, instituțiile de învățământ și autorii de materiale în dialectul istoric aromân al limbii române.

11. În cazul în care Academia Română consideră că există deja un asemenea reper științific, vă rog să indicați denumirea exactă a lucrării/documentului, anul publicării, autorii sau instituția emitentă și statutul său în raport cu Academia Română, precum și dacă acesta este disponibil publicului.

12. În ce măsură consideră Academia Română că utilizarea consecventă a unui sistem de scriere fundamentat științific contribuie la conservarea patrimoniului dialectal aromân, la alfabetizarea în dialectul istoric aromân al limbii române și la evitarea fragmentării artificiale a practicilor de scriere.

13. Având în vedere că Academia Română îl are în structurile sale de specialitate pe acad. Nicolae Saramandu, cercetător cu o activitate științifică îndelungată în domeniul

dialectului istoric aromân al limbii române, precum și Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti", vă rog să precizați dacă Academia Română consideră necesară constituirea unui grup de lucru de specialitate pentru clarificarea și, după caz, standardizarea recomandărilor privind scrierea dialectului istoric aromân al limbii române.

14. În cazul în care Academia Română apreciază că sistemul de scriere prezentat în lucrările academice menționate nu are caracter normativ sau recomandativ, vă rog să precizați care este, în prezent, sistemul de referință pe care o instituție publică română ar trebui să îl utilizeze atunci când redactează și publică materiale în dialectul istoric aromân al limbii române.

15. În cazul în care Academia Română consideră că utilizarea de către Radio România Internațional a grafemelor „ã", „ll" sau a altor soluții grafice distincte de cele prezentate în lucrările academice de referință este acceptabilă, vă rog să indicați temeiul științific și bibliografic care justifică aceste soluții și să precizați dacă ele sunt recunoscute de Academia Română ca variante legitime ale sistemului de scriere a dialectului istoric aromân al limbii române.

16. În cazul în care Academia Română consideră că asemenea grafii nu sunt recomandate, intenționează instituția să transmită Societății Române de Radiodifuziune un punct de vedere oficial și documentat, astfel încât serviciul public de radio să dispună de un reper științific clar pentru activitatea sa editorială în dialectul istoric aromân al limbii române.

Având în vedere rolul Academiei Române în cercetarea și cultivarea limbii române, precum și importanța conservării patrimoniului dialectal românesc, consider că un răspuns clar la aceste întrebări este necesar atât pentru soluționarea situației semnalate la Radio România Internațional, cât și pentru evitarea apariției unor practici grafice divergente în alte instituții publice.

De asemenea, orice document, recomandare, hotărâre, punct de vedere, studiu sau alt material elaborat de Academia Română ori de structurile sale de specialitate referitor la scrierea, ortografia sau standardizarea dialectului istoric aromân al limbii române și care poate fi făcut public este binevenit.

Vă rog să îmi transmiteți răspunsul în scris, în termenul legal.

Cu deosebit respect,

Senator Costache CHERTIF
Circumscripția nr. 26 Maramureș